Xarxes socials i la nova ciutadania: les dones l'endemà de la "Primavera Àrab"

Nahla Abdo, Carleton University, Canadà

Traducció: Unitat de Suport Lingüístic. Universitat de Girona

Introducció

L'escalada de protestes i manifestacions massives durant l'anomenada Primavera Àrab va ser possible en gran mesura gràcies a les xarxes socials i a plataformes com Facebook, Twitter o els blocs, que van vehicular i impulsar aquestes protestes. Diversos estudis acadèmics publicats han ressaltat el paper dels mitjans, especialment les plataformes socials, en la construcció de la Primavera Àrab. Alguns fins i tot han suggerit un paper predominant de les xarxes socials en la gènesi d'aquestes protestes. Tot i que les formes de comunicació social han tingut un paper decisiu en la globalització d'aquest fenomen, no es poden considerar l'origen de la Primavera Àrab, com tampoc no es pot afirmar que aquests mitjans hagin contribuït a l'aparició d'un nou tipus de ciutadania, tal com molts asseguren. Aquest article, centrat específicament en el període posterior a la Primavera Àrab i els drets ciutadans en general i la noció de ciutadania de les dones en particular, planteja una visió crítica del concepte mateix de Primavera Àrab i qüestiona les nocions de "democràcia", "drets humans" i "llibertats" emprades per descriure aquest fenomen. En aquest article es planteja que, a diferència del que s'acostuma a pensar, aquests conceptes, tan reverenciats per la premsa occidental, es van fer servir de cortina de fum per amagar els interessos estratègics imperialistes occidentals a la regió, especialment els nord-americans. Dit d'una altra manera, aquests conceptes es van convertir en armes ideològiques per controlar la regió i neutralitzar la voluntat de la seva població.

En aquest article s'analitzen les dinàmiques dels canvis durant i després de l'anomenada Primavera Àrab, fent un èmfasi especial en els canvis en la posició de les dones. Després de contextualitzar històricament i desconstruir la noció de Primavera Àrab, aquest document planteja que la condició ciutadana i la posició social de les dones s'han vist perjudicades negativament després del triomf d'aquests plantejaments: els seus somnis d'uns nous drets cívics, socials i econòmics han xocat de ple amb l'aparició d'un fenomen sociopolític com

l'extremisme islàmic, amb el suport d'occident. En comptes de conquerir nous drets, les dones, especialment a Egipte i Síria, han acabat perdent gran part dels drets socioeconòmics i polítics que tenien abans de la Primavera.

Context històric de la Primavera Àrab

No sembla exagerat plantejar que l'Orient Mitjà en general i el món àrab en particular estan vivint un moment històric únic, pel que fa a les seves estructures socioeconòmiques, culturals i polítiques i la seva societat civil. Alguns han batejat aquest període amb el nom de Primavera Àrab, un terme originat als Estats Units i associat aleshores a un canvi positiu, tot i que d'altres van manifestar un cert escepticisme sobre les implicacions reals i futures d'aquests canvis. Després de la Primavera egípcia de 2011, continuació de les protestes massives a Tunísia el desembre de 2010, el conegut historiador palestí Rashid Khalidi va escriure:

Ser àrab s'ha convertit en una cosa positiva… Arreu del món àrab, la població viu amb una sensació d'orgull el final de dècades de docilitat davant de dictadures que han governat d'esquena a la voluntat popular. I s'ha guanyat també el respecte d'Occident. Els mitjans occidentals estan dedicant a la situació del món àrab una cobertura mai vista fins ara i en parlen en uns termes positius que no tenen precedents recents. Abans, qualsevol notícia relacionada amb el món musulmà o àrab o amb l'Orient Mitjà estava gairebé sempre impregnada de connotacions negatives. Ara, durant aquesta Primavera Àrab, això ja no és així. Una regió que s'havia convertit en sinònim d'estancament polític està experimentant una ràpida transformació que ha suscitat l'atenció del món sencer (Khalidi 2011:5).

La reflexió de Khalidi esbossa les línies mestres de la Primavera Àrab, però només durant el període immediatament posterior als esdeveniments de 2010-2011. Avui, i gairebé tres anys després de l'inici de la Primavera Àrab, el paisatge del món àrab està dominat pels conflictes, les revoltes i les guerres: des de Iemen i Bahrain, al Golf Pèrsic, fins a Líbia i Tunísia, al nord d'Àfrica, passant per Egipte i Síria, als extrems occidentals de l'Orient Mitjà, assistim a un seguit de conflictes polítics de primera magnitud, amb una oposició popular i massiva en una banda i l'ascens al poder d'islamistes armats a l'altra. Sens dubte, aquest panorama ha sacsejat la Primavera Àrab i ha donat pas a allò que cada cop més acadèmics consideren una autèntica època de foscor.

És una evidència que la participació massiva d'homes i dones a les revolucions n'ha transformat la imatge als mitjans de comunicació, especialment a Occident, però

també arreu de l'Orient Mitjà. Les dones, especialment, es van projectar amb una imatge més positiva, que deixava enrere l'estereotip de la dona amagada, silenciada i oprimida per la religió, els homes i la cultura tan estès entre la major part dels mitjans occidentals (vegeu Abu-Lughod 2014). El paper de les dones durant la Primavera no només va ser reconegut al món àrab, sinó també a Occident, tot i que, dissortadament, els canvis no van durar massa temps. Després de la caiguda del president tunisià Zine al-Abidine Ben Ali el gener de 2011 i del president egipci Hosni Mubarak aquell mateix any, un procés suposadament democratitzador, expressat a través d'unes eleccions obertes, va obrir pas a un nou govern igual de perillós i lesiu per a les dones. La "democràcia formal" conquerida gràcies a aquests processos es va traduir en la pujada al poder dels Germans Musulmans a Egipte i del partit al-Nahda (partit agermanat amb l'anterior) a Tunísia: és a dir, dos partits islamistes al poder.

L'ascens al poder dels islamistes a tots dos països va tenir el suport implícit i de vegades explícit dels Estats Units i d'Occident i els governs escollits es van considerar democràtics de ple dret simplement pel fet d'haver estat escollits a través d'eleccions, sense tenir en compte si les eleccions van ser justes o si van expressar la voluntat popular. En canvi, les poblacions d'Egipte i Tunísia van expressar ràpidament el seu escepticisme i la seva preocupació davant d'aquesta situació. Les accions i les polítiques impulsades per tots dos governs (partits religiosos) van ser vistes com a mesures excloents i opressives per importants sectors de la població, ja que es van aprovar lleis i polítiques incompatibles amb la protecció dels drets civils, especialment de les dones. En el cas d'Egipte, aquestes polítiques van implicar un retrocés important en els drets ja conquerits per les dones. Tots dos governs van ignorar deliberadament els principis que van portar la gent al carrer: el crit "Aish, Karama i Hurriya Insaniyya" (pa, dignitat i llibertat individual). Durant el govern dels Germans Musulmans a Egipte, l'economia es va deteriorar encara més, l'atur es va disparar i el desencís de les dones amb la nova constitució no va deixar de créixer. La xaria es va proclamar com l'única font de dret al país i el govern dels Germans Musulmans, en comptes d'abraçar els principis democràtics, va adoptar una política d'atrinxerament, en paraules d'alguns autors, amb l'objectiu de consolidar la seva presència i els seus principis ideològics. Si a Tunísia el govern d'al-Nahda va entrar en conflicte amb la cultura secular del país, a Egipte les polítiques i les pràctiques dels Germans Musulmans van ser considerades clarament opressives en un país que històricament havia gaudit d'un cert nivell de llibertats polítiques (Khanzada 2013).

La insatisfacció popular general amb aquests governs, combinada amb la seva incapacitat per capgirar les deteriorades condicions econòmiques de la població, especialment dels treballadors i els joves, va tornar a empènyer les poblacions als carrers, per exigir la dimissió dels partits islamistes tant a Egipte com a Tunísia.

La teòrica democràcia, a diferència del que es podia esperar, es va traduir en uns governs islamistes considerats per les seves poblacions com el preludi d'un moment fosc de la seva història o, en paraules d'alguns experts, un "hivern per a la regió" (Schemm i Bouazza 2014).

No entra dins dels objectius d'aquest article plantejar una anàlisi detallada de les diferències històriques entre les condicions de ciutadania de les dones tunisianes i egípcies i l'impacte de les dinàmiques transformadores desencadenades arran de la pujada al poder dels islamistes. Com a apunt, indicarem només que les dones de tots dos països, tot i que en nivells diferents, s'han vist perjudicades negativament pels nous governs. En tots dos països, es va passar d'uns règims autocràtics, laics i de tarannà dictatorial a uns governs religiosos (en el cas d'Egipte, a més, extrem). A diferència de les dones tunisianes, que van afrontar la Primavera amb uns drets socials i civils molt consolidats assolits al llarg de la història, les dones egípcies van arribar-hi només amb uns drets parcials recollits a la constitució vigent aleshores. Malgrat tot, aquests minsos drets corrien el perill de desaparèixer del tot a causa del govern dels Germans Musulmans. Al principi del seu mandat, els Germans Musulmans van aprovar una constitució que no només consagrava la xaria com a única font de legislació, sinó que a més reorganitzava la jerarquia política del país amb la creació d'un nou càrrec per al *murshid*(la màxima autoritat islàmica), que passava a tenir l'última paraula pel que fa a les decisions polítiques i les lleis del país. Les feministes egípcies van combatre especialment l'article 2 de la constitució, que no només consagrava la xaria com a única font de legislació, sinó que atribuïa al president (Mursi) la responsabilitat de designar el president del tribunal constitucional suprem, la màxima instància legislativa. Tal com plantejava Faiqa Mahmoud (2013), "els Germans Musulmans consideraven el tribunal constitucional suprem com el nivell mínim, i no el màxim, que havia d'ocupar la llei islàmica a l'estat" (2013:15). Els islamistes també van aprofitar el seu poder per introduir la ideologia del seu partit en tots els nivells de la societat, fet que va donar lloc a l'aparició de desenes de mitjans de comunicació, especialment canals de televisió, pensats per difondre ideologies extremes i, sobretot, les seves pròpies interpretacions de les lleis islàmiques, unes interpretacions especialment lesives i opressives per a les dones. Molts dels clergues islamistes van fer servir les noves

eines per emetre fàtues (sentències islàmiques que, tot i que no són vinculants legalment, tenen un gran pes a la pràctica). Per veure un resum de les diferents fàtues aprovades contra les dones en mitjans islamistes egipcis, vegeu l'obra de Faiqa Mahmoud "Women's Rights in Post-Revolutionary Egypt: A Step Forward or Back?" (2013).

A Egipte, els Germans Musulmans no només van arraconar les dones de la vida pública, sinó que van amenaçar totes les forces laiques i nacionalistes, a més d'atemptar contra tot tipus de llibertats civils i drets humans i ser acusats de corrupció a gran escala (Al-Masri 2012, Noueihed i Warren 2013). Totes aquestes pràctiques van empènyer de nou milions de dones i homes egipcis als carrers. Es calcula que 30 milions de persones es van llençar als carrers d'Egipte el juny de 2013 i, amb l'ajuda de l'exèrcit, van aconseguir deposar els Germans Musulmans. Tenint en compte el terror escampat pels Germans Musulmans al país, el nou govern provisional (ara ja govern electe) va aprovar una nova constitució pensada per reforçar els tres principals estaments del país: el militar, el policial i el judicial. El text també ampliava els drets de les dones i les persones amb discapacitat i eliminava algunes lleis extremistes introduïdes durant la presidència de Mursi (Germans Musulmans), tot i que va mantenir els principis de la xaria islàmica com a principal font de legislació. Segons dades oficials, més del 98% dels votants en la primera votació de l'era post-Mursi van fer-ho a favor de la nova constitució. Avui, mentre molts analitzen les implicacions del nou govern d'Al-Sisi, sembla clar que Egipte continua fortament amenaçat tant pel flanc de la seva debilitada economia com en el terreny de la seguretat, a causa de l'amenaça que planteja el fonamentalisme islàmic dels Germans Musulmans.

Un altre país de l'Orient Mitjà on va arribar la Primavera Àrab, si més no inicialment, és Síria, tot i que el conflicte sirià és un cas molt més complex. Malgrat que inicialment l'oposició siriana es va consolidar com a moviment legítim per reclamar canvis al règim i més drets polítics, les manifestacions opositores, a diferència del que va passar a molts altres països, van tenir com a rèplica altres manifestacions massives de suport al govern de Baixar al-Assad. I aquest moviment opositor que, el març de 2011, va néixer com un moviment "pacífic", es va convertir ben aviat en un moviment armat encapçalat inicialment per l'anomenat Exèrcit Sirià Lliure, ajudat i entrenat per diferents països, entre ells l'Aràbia Saudita, Qatar, Estats Units, França i Turquia, i considerat a tots els efectes un moviment legítim. Enmig de l'onada de suport occidental i àrab per fer caure el govern d'Assad i prendre el control del país, segons el pla americà per al Nou Orient Mitjà, el suport es va

ampliar a altres grups militars amb tendències islamistes extremes. Durant aquest procés, han aparegut diferents forces islamistes extremes, com ara l'ISIS i el Front al-Nassra, tristament conegudes pels mètodes terroristes emprats contra la població. Els membres d'aquestes organitzacions, especialment l'ISIS, en molts casos provenen d'altres països àrabs i occidentals. Durant els últims dos anys, les xarxes socials s'han fet ressò dels mètodes brutals d'aquestes organitzacions, que centren els seus atacs especialment contra altres grups ètnics, sobretot cristians i musulmans d'altres branques. Tanmateix, no va ser fins l'entrada de l'ISIS a l'Iraq i la seva proclamació del califat islàmic (l'Estat Islàmic d'Iraq i Síria, més endavant simplement Estat Islàmic), que els mitjans occidentals de gran difusió van començar a parlar de l'ISIS com a grup terrorista i es van fixar especialment en el caràcter internacional dels seus membres (Farmer i Sherlock 2013, Al-Shishani 2013, Barret 2014). Aquests grups armats han introduït unes determinades ideologies i interpretacions de l'islam i n'han imposat el compliment als territoris i pobles que han ocupat a Síria. Com en els casos d'Egipte i Tunísia, les dones de Síria també es van convertir en objectiu d'aquests grups, tot i que d'una manera molt més cruel.

Un dels grans fenòmens socials que ha introduït l'aparició de l'ISIS és el de les dones jihadistes, és a dir, dones que es desplacen a Síria, principalment des de Tunísia i darrerament també d'altres parts del món, també països occidentals, amb l'objectiu de donar suport als rebels armats islamistes (ISIS) oferint-los serveis sexuals, una realitat coneguda amb el nom de "Jihad Nikah" (o jihad sexual) [1]. El setembre de 2013, el ministre de l'interior de Tunísia, Lotfi Ben Jeddou, va alertar davant del parlament que moltes joves tunisianes estaven essent captades per a la jihad sexual a Síria, on podien mantenir relacions sexuals amb fins a "20, 30 o 100" rebels, i tornaven a Tunísia embarassades (*The Telegraph*, 20 de setembre de 2013). Els reptes als quals s'enfronten aquestes dones un cop tenen els seus fills a Tunísia mereixen sens dubte una anàlisi més profunda.

A Síria, l'aparició de l'ISIS i altres formes d'islamisme, que han estès el terror pel país i n'han destruït la cultura, les mesquites, les esglésies i la civilització, amb assassinats massius i la captura i l'esclavatge sexual de les dones, només és una expressió parcial d'una guerra global. Una altra de les seves expressions és l'aparició de milions de refugiats, dins i fora de Síria. Als camps de refugiats sirians fora del país, s'hi han observat casos de prostitució infantil i també de dones venudes com a objectes sexuals. Segons l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR), aproximadament 3 milions de sirians estan refugiats fora de Síria, mentre que milions més viuen desplaçats dins de les fronteres sirianes.

Dels refugiats fora de Síria, gairebé tots al Líban i a Jordània, més del 50% són dones i, d'aquestes, un 30% tenen entre 12 i 59 anys. A la major part dels camps, les dones esdevenen les caps de família i han de fer front a unes condicions de vida extremadament dures (Malkawi 2014). Les dures condicions de vida, les nul·les perspectives laborals, l'absència de serveis bàsics, l'escassetat d'aliments i la manca d'higiene són trets comuns a la major part dels camps de refugiats. Aquestes tristes condicions de vida han provocat l'aparició d'un fenomen conegut com a "casaments Muta" (casaments per plaer) o prostitució forçada. Diferents informes internacionals han documentat casos de noies de només 14 anys venudes a homes molt més grans, sovint casats, a canvi de molt pocs diners, i abandonades molt poc temps després. UN Women va elaborar un complet informe que detalla casos de casaments forçats entre refugiades sirianes (UN Women 2013).

La Primavera Àrab: una perspectiva de gènere

Són molts els acadèmics que han escrit sobre la Primavera Àrab (Achcar 2013, Dabashi 2012, Gelvin 2012, Glover 2010). Tanmateix, la immensa majoria d'aquests treballs, que presenten la Primavera com a moviment social, com a procés democratitzador o com a punt d'inflexió en el context global del Nou Ordre Mundial (Weddady i Ahmari 2012), prescindeix de la perspectiva de gènere. A partir d'una anàlisi feminista transversal, que articuli gènere, ètnia, religió, classe i sexualitat, en les pàgines següents em proposo de subratllar algunes de les principals implicacions de l'anomenada Primavera Àrab per a les dones.

A la seva obra "Gendering the Arab Spring", Nadje Al-Ali (2012) ha apuntat amb encert que el gènere no només fa referència a les dones, sinó que també ha d'incloure els homes, i més tenint en compte les escenes de multituds d'homes i dones protestant a les revoltes de Iemen, Bahrain, Egipte i Tunísia. Les penalitats econòmiques i la manca de drets ciutadans bàsics que patien i pateixen la major part de les poblacions de l'Orient Mitjà afecten tant homes com dones. Tanmateix, em permeto apuntar que les guerres, el colonialisme i l'extremisme religiós, o el poder masculí en general, afecten específicament a les dones, als seus cossos i a la seva sexualitat. En un altre document aprofundeixo de manera exhaustiva en aquest problema fent especial èmfasi en el tractament que el sistema penitenciari colonial d'Israel aplica a les presoneres polítiques palestines (vegeu Abdo 2014).

Per aprofundir en el fenomen dels cossos i la sexualitat de les dones com a víctimes de l'anomenada Primavera Àrab, especialment a Egipte i Síria, parteixo del convenciment que, a diferència de la visió occidental d'unes dones àrabs dòcils,

oprimides per la religió, els homes i el patriarcat, les dones àrabs històricament han estat protagonistes actives del seu destí, i ho continuen essent avui. Tanmateix, difícilment han pogut evitar la seva victimització, a causa de l'augment del poder masculí manifestat a través de l'exèrcit i l'extremisme religiós.

Per exemple, en el cas d'Egipte, on les dones van demostrar un gran protagonisme i un lideratge clar durant el moviment de protesta de la Plaça Tahrir, especialment durant les primeres manifestacions massives el 25 de gener de 2011, i també durant les protestes del 30 de juny de 2013, algunes d'aquestes dones van denunciar haver patit assetjament, agressions sexuals i fins i tot violacions.

Durant la primera fase de la Primavera Àrab (gener-març de 2011), gairebé tots els mitjans de comunicació, inclosos les plataformes socials, els mitjans alternatius i fins i tot els mitjans convencionals, van coincidir a reconèixer el paper decisiu de les dones en les revoltes, la presa de consciència, l'organització i, especialment a Egipte, també el lideratge durant els dies que va durar l'acampada a la Plaça Tahrir. De fet, les impressionants imatges d'aquells dies van motivar que un dels principals mitjans del Canadà, la cadena CBC, organitzés un debat especial a l'ajuntament de Toronto, batejat com a "Tahrir Toronto", després dels esdeveniments de la Plaça Tahrir. L'autora, participant de la taula rodona, va poder contemplar l'eufòria del públic durant l'entrevista per Skype a una activista egípcia que parlava de la important presència de les dones i de l'activisme femení. Dit d'una altra manera, doncs, el paper actiu de les dones en la conformació i la transformació de la seva societat mai no s'ha posat en dubte. Tanmateix, l'escena no duraria massa temps, ja que a més del clar deteriorament de les condicions socials i ciutadanes de les dones egípcies durant el govern dels Germans Musulmans, tal com veurem més endavant amb més detall, durant el juliol de 2013 centenars de persones van ser arrestades i torturades en presons militars, entre elles moltes dones, forçades a humiliants vexacions dels seus cossos i la seva sexualitat, a través de les anomenades "proves de virginitat".

"El que m'ha passat a mi li pot passar a qualsevol noia a Egipte." Amb aquestes paraules, Samira Ibrahim Mohamed, de 25 anys, i originària de la ciutat egípcia de Sohag, comença el relat de la terrible experiència que va patir quan va ser sotmesa a una prova de virginitat després de participar en les manifestacions massives (Zoepf 2011). Les denúncies de dones sotmeses a agressions sexuals per part dels militars es van recollir en un informe d'Amnistia Internacional, publicat unes setmanes després de la protesta del 9 de març. Segons Samira Ibrahim: "Em van obligar a treure'm la roba davant de militars... La persona que em va fer la prova

era un militar, i no un metge. Em va estar tocant durant cinc minuts, i em va fer perdre la virginitat". Després de la detenció, Ibrahim va perdre la feina i va presentar una denúncia contra l'exèrcit per agressió sexual (*The Daily Beast*2011). En una nota de premsa d'Amnistia Internacional titulada "Egypt: Military pledges to stop forced 'virginity tests'" (27 de juny de 2011), l'organització descrivia així la situació: "Quan l'exèrcit va desallotjar per la força la Plaça Tahrir el 9 de març (l'endemà del Dia Internacional de la Dona), 17 dones van ser detingudes, apallissades, colpejades amb porres elèctriques, sotmeses a escorcolls despullades, obligades a passar per "proves de virginitat" i amenaçades amb possibles acusacions de prostitució." Inicialment, l'exèrcit no va admetre aquestes pràctiques, però més endavant, sobretot arran del fet que Ibrahim i altres dones amb experiències similars van traslladar els seus casos al Tribunal Suprem d'Egipte, l'exèrcit va reconèixer els abusos, tot i que va adduir que si ho van fer va ser per evitar que les dones poguessin acusar els militars de violació durant la detenció.

Les declaracions d'Ibrahim demostren que aquest tipus d'agressions sexuals no són menys greus que una violació. Aquestes pràctiques contra el cos i la sexualitat femenines estaven pensades per dissuadir les dones d'implicar-se en l'alliberament de la seva societat. I mentre les agressions sexuals contra les dones egípcies per part de l'exèrcit i les forces de seguretat continuaven durant els mesos posteriors als incidents de març, també creixia la consciència pública i el paper de les organitzacions femenines contra els atacs a les dones. El desembre del mateix any, Samira Ibrahim va guanyar el seu cas. Les "proves de virginitat" forçades contra dones detingudes es van declarar il·legals a Egipte i un tribunal va obligar a posar-hi fi. Tal com explicava *The Guardian*(27 de desembre de 2011): "Centenars d'activistes es van aplegar al tribunal d'El Caire per sentir com el jutge, Aly Fekry, afirmava que l'exèrcit no podia sotmetre a la prova a dones retingudes en presons militars, a partir del cas presentat per Samira Ibrahim, una de les set dones sotmeses a la prova després de ser arrestades a la Plaça Tahrir durant una protesta el 9 de març. "Fekry, president del tribunal administratiu d'El Caire", continuava *The Guardian*, "va decretar que el que els havia passat a Ibrahim i les altres sis detingudes era il·legal i que qualsevol altre possible cas en el futur també seria considerat il·legal". El tribunal ha d'aprovar encara una altra resolució contra aquestes proves i decretar-ne la il·legalitat, cosa que obriria la porta a possibles compensacions econòmiques. Aquesta victòria legal d'Ibrahim va ser també una victòria per a totes les dones egípcies. El 25 de desembre, Samira Ibrahim va publicar a Twitter: "Gràcies al poble, gràcies a la Plaça Tahrir, que em va ensenyar a qüestionar, gràcies a la revolució, que m'ha ensenyat el valor de la

perseverança". Ibrahim és doncs un exemple més de la capacitat d'actuació, la resiliència i la resistència de les dones d'Egipte.

La victimització i l'opressió de les dones egípcies, tal com s'ha plantejat anteriorment, va assolir el seu punt àlgid durant el govern dels Germans Musulmans, que van assolir el control d'Egipte i els mitjans de comunicació, emprats per fomentar una ideologia reaccionària contra les dones. Cal recordar que totes les dones es van convertir en l'objectiu d'un règim extremista religiós, de naturalesa conservadora i opressiva. Per això, a més de modificar la constitució egípcia i deixar en mans del *murshid*(el jutge suprem dels Germans Musulmans) les decisions finals en matèria econòmica, política, social i cultural, aquesta figura va impulsar també la creació d'espais als mitjans de comunicació amb l'objectiu de dictar fàtues per restringir el moviment de les dones i negar-los drets que ja havien assolit (Ibrahim 2-13). La discussió següent entre Riham Said, presentadora de la cadena al-Nahar TV, amb el clergue Yousef Badri (membre dels Germans Musulmans) n'és només un exemple. La discussió es va produir en directe, quan el clergue va exigir a la presentadora que es vestís amb un hijab durant l'entrevista. La presentadora es va oposar a l'exigència del clergue assegurant que durant els moments previs a l'entrevista no portava el vel i no havia rebut cap queixa. Tanmateix, davant de la insistència del clergue, la presentadora va abandonar l'estudi, indignada amb les seves exigències inassumibles (Said 2012).

Durant el govern dels Germans Musulmans, les narracions i accions de les dones contra l'opressió dels Germans Musulmans es van difondre a través de blocs, Twitter, Facebook i altres plataformes socials. Una de les denúncies més atrevides i amb una resposta més massiva va ser la d'Aliaa Magda Elmahdi, de 20 anys, que va publicar una foto despullada al seu bloc per protestar contra les restriccions a la llibertat d'expressió imposades pels Germans Musulmans.

La insatisfacció generalitzada amb el govern dels Germans Musulmans, que no va donar resposta a cap de les demandes populars del crit "Aish, Hurriyah i Karama Insaniyyah" (pa, llibertat i dignitat humana) va desembocar en la caiguda del règim dels Germans Musulmans i en unes noves eleccions, que van situar el general Al-Sisi a la presidència. En aquesta primera etapa del nou govern egipci, es fa difícil preveure com evolucionarà la situació en els àmbits socioeconòmic i polític. Novament, cal una anàlisi més profunda per entendre la situació política actual i l'impacte en termes de gènere en el cas egipci.

Fixant-nos de nou en la situació de Síria, no sembla exagerat afirmar que la

població de Síria (dones, homes i nens) és la que ha pagat un preu més alt per l'anomenada Primavera Àrab. El que ha passat i continua passant a Síria és ni més ni menys que una guerra dirigida en gran part per les grans potències occidentals i generosament finançada amb els diners del petroli, sobretot dels dos països àrabs més antidemocràtics, és a dir, l'Aràbia Saudita i Qatar, i també Turquia, el principal règim dels Germans Musulmans de la regió. En altres treballs he exposat una anàlisi detallada dels motius que empenyen Occident, i també Israel, a voler acabar amb l'actual estat sirià, el seu poderós exèrcit i el seu teixit social. [2] A tall d'exemple, podríem esmentar que Síria i la resistència libanesa (Hezbollah) són els dos principals focus de resistència davant de l'intent d'Israel de controlar l'Orient Mitjà i que la seva destrucció ha estat i continua essent un dels objectius d'Israel i Occident per tal d'avançar vers un "Nou Orient Mitjà" al servei dels interessos d'Israel i dels Estats Units.

Tal com s'ha esmentat anteriorment, durant aquesta guerra les dones de Síria han hagut de fer front a enormes reptes, noves formes d'opressió dirigides novament contra els seus cossos i la seva sexualitat, tant en el cas de dones que viuen en territoris atacats per l'ISIS i els seus aliats (altres formes d'extremisme islàmic) com en el cas de les dones refugiades a l'exterior del país. Les dificultats de les dones sirianes han estat àmpliament documentades per les xarxes socials, les organitzacions de les Nacions Unides i també mitjans alternatius. En el cas dels mitjans generalistes occidentals, només a partir de les decapitacions de ciutadans occidentals (britànics, americans i francesos) han començat a difondre notícies sobre les atrocitats de l'ISIS. Entre les atrocitats de gènere comeses per l'ISIS, s'ha parlat del tràfic d'òrgans humans, les decapitacions d'homes i nens, la imposició a les dones, fins i tot cristianes, de l'ús del vel i la reclusió domèstica o la violació o fins i tot la venda de dones. Tot i que tots aquests fenòmens s'han produït i es continuen produint a Síria, altres agressions igual de brutals contra els cossos i la sexualitat de les dones, violacions incloses, s'estan produint també en camps de refugiats fora de les fronteres de Síria (sobretot a Jordània).

En un vídeo a YouTube, Rawan, una noia adolescent, explica la seva experiència de "Jihad Nikah" (jihad sexual) amb diferents combatents de Síria (Beetar 2013). Karoui (2013) calcula que més de 100 dones tunisianes van anar a Síria per fer la "jihad sexual" i van tornar al seu país embarassades. A més, s'han documentat casos de dones sirianes refugiades en campaments sotmeses a diferents formes d'opressió, com ara violacions o matrimonis forçats, mentre que d'altres han estat venudes a homes més grans (sovint casats), en una pràctica coneguda com a

matrimoni Muta (matrimoni per plaer), uns enllaços que en molts casos només duren uns dies o fins i tot unes hores (Ruben 2013).

El *Guardian* britànic, per exemple, ha documentat un gran nombre de casos entre dones del camp de refugiats de Zaatari, a Jordània, que acull més de 100.000 refugiats sirians. Algunes de les dones entrevistades, molt joves, es van veure obligades a casar-se amb homes que després les van explotar com a treballadores sexuals en bars i altres clubs nocturns de Jordània (*The Guardian*, 24 de gener de 2014) [3]. A les zones sota el seu control, a Síria i l'Iraq, l'ISIS ha abraçat la tradició de l'esclavatge: esclavitzar les dones i obligar-les a casar-se amb combatents de l'ISIS, en la major part de casos de manera temporal. Els relats de les dones refugiades sirianes a la majoria de camps, especialment el de Zaatari, estan farcits d'experiències terribles a causa de casaments forçats, prostitució i esclavatge. Sorprèn constatar l'escàs esforç internacional per mitigar el patiment d'aquestes dones. Malgrat la resolució 1325 del Consell de Seguretat de l'ONU, adoptada el 2000 i considerada un autèntic punt d'inflexió, ja que per primer cop els estats membres reconeixien el patiment que els conflictes causaven a les dones i les nenes i acordaven impulsar mesures per garantir-ne la protecció, el cert és que s'ha avançat molt poc.

En resum, doncs, l'anomenada Primavera Àrab ha portat a la major part dels països àrabs destrucció, assassinats, morts i, pel que fa a les dones, greus abusos contra els seus cossos i la seva sexualitat. Dit d'una altra manera, la Primavera Àrab no s'ha traduït en més llibertat ni més democràcia, tal com ens ha fet creure Occident, sinó que ha vingut motivat pel desig de transformació del panorama polític de l'Orient Mitjà en resposta als interessos occidentals i, sobretot, d'Israel i els Estats Units.

Bibliografia

Abdo, Nahla. *Captive Revolution: Palestinian Women's Anti-Colonial Struggle within the Israeli Prison System*. Londres: Pluto Press, 2014.

Abu-Lughod, Lila. *Do Muslim Women Need Saving?* Cambridge University Press, 2014.

Achcar, Gilbert. *The People Want: A Radical Exploration of the Arab Uprising*. Oakland, Califòrnia: University of California Press, 2013.

Al-Ali, Nadje. *Middle East Journal of Culture and Communication*, 5 (1). p. 26-31.

Al-Madi, Alia. 2011. https://twitter.com/aliaaelmahdy .

Al-Masri, Alyoum. «Report accuses Morsy of corruption», http://www.egyptindependent.com/news/report-accuses-morsy-corruption (27/09/2012)

Al-Shishani, Murad, B. *BBC News*, http://www.bbc.com/news/world-middle-east-24999697 (19/11/2013).

Barret, David. «Terror chief warns of threat from Syria jihadists», *The Daily Telegraph*, (23/01/2014).

Dabashi, Hmid. *The Arab Spring: The End of Postcolonialism*. Londres: Zed Books, 2012.

Farmer, Ben i Ruth Sherlock, *The Telegraph*, «Syria: nearly half rebel fighters are jihadists or hardline Islamists...»(28/07/2014).

Gelvin, L. James. *The Arab Uprising: What Everyone Needs to Know*. Oxford: Oxford University Press, 2012.

Glover, Jessica. *The role of protest in Egyptian politics*. Washington, DC: The George Washington University, Elliott School of International Affairs, 2010.

Karoui-Mariem. «Jihad Nikah: A hundred pregnant women with aids», *Tunisian Time*.

Khalidi, Rashid. «The Arab Spring», http://respect-discussion.blogspot.ca/2011/03/rashid-khalidithe-arab-spring.html .

Khanzada, Iftikhar. «Arab Spring Turning Into Arab Winter in Egypt», arab-spring-turning-into-arab-winter-in-egypt/#Q7i68ou5i8JLfUyl.99

Mahmoud, Faiqa. (2013). «Women's Rights in Post-Revolutionary Egypt: A Step Forward or Back?» http://www.ibnkhalduncenter.org/docs/Women's_Rights.pdf

Malkawi, Khetam. «60,000 Syrian refugee families in Jordan are headed by women», *The Jordan Times*(July 08/07/2014), http://jordantimes.com/60000-syrian-refugee-families-in-jordan-are-headed-by-women

Noueihed, Lin i Alex Warren. *The Battle for the Arab Spring: Revolution, Counter-revolution and the Making of a New Era*, Yale University Press, 2013.

Nowaria, Amira. «Egypt's women protest against violence», *The Guardian*, març de 2013.

Ruben, Shira. «Poor and vulnerable Syrian refugee families push girls into early marriage», *The Christian Science Monitor*, http://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2013/1206/ (6/12/2013).

Said, R. 2012. «Egyptian TV Host Riham Said Removes Veil during Interview, Clashes with Guest Cleric Yousuf Badri», https://www.youtube.com/watch?v=z2rL6NDoyKg

Schemm, Paul and Bouazza Ben Bouazza. http://abcnews.go.com/International/wireStory/tunisia-basks-praise-constitution-22404678

The Daily Beast, http://www.thedailybeast.com/cheats/2011/10/24/woman-takes-on-egyptian-virginity-test.html

The Telegraph. «Sex Jihad raging in Syria, claims minister», http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/10322578/Sex-Jihad-raging-in-Syria-claims-minister.html (20/09/2013).

UNCHR 2013. http://data.unhcr.org/syrianrefugees/syria.php.

UNWOMEN. «Gender-Based Violence and Child Protection Among Syrian Refugees in Jordan with a Focus on Early Marriage», juliol de 2013.

Ibrahim, Raymond. «Egypt's Latest Fatwas from Salafis and Brotherhood», 2013. http://www.gatestoneinstitute.org/4069/egypt-salafi-fatwas

Zoepf, K. 2011, «A Troubled Revolution in Egypt», *New America Foundation*, 22 de

novembre. a_troubled_revolution_in_egypt_60764 .

Notes

[1] He publicat nombroses reflexions sobre aquest fenomen, com ara: “Has the Arab Sprig Given way to a Dark fall?” http://rabble.ca/news/2012/05/has-arab-spring-given-way-dark-fall ; “Why Talk Intervention in Syria: It’s not about Human Rights or Demoracy”, http://rabble.ca/news/2012/06/why-talk-intervention-syria-its-not-about-human-rights-or-democracy ;“Islamist Jihad and Sexual Promiscuities”, http://www.topnews-nasserkandil.com/topnews/share.php?event_id=1219 ; “Religion and Sexuality in Today’s Arab Condition”, http://topnews-nasserkandil.com/topnews/share.php?event_id=1635, 2013

[2] Vegeu la nota anterior (i)

[3] Per obtenir més informació sobre les atrocitats comeses per l’ISIS contra les dones, vegeu: http://www.theguardian.com/global-development/2014/sep/18/women-girls-failed-international-response-syria.